

Op weg naar een geletterde generatie

februari 2020

Coco van Beveren (L&S)

Marga Beckers (NCJ)

Emmy Visser (NCJ)

ncj

Inleiding

Veel maatschappelijke achterstanden worden van generatie op generatie doorgegeven. Dit geldt ook voor laaggeletterdheid. Aandacht voor preventie is daarom van groot belang.

De jeugdgezondheidszorg (JGZ) speelt hierin een belangrijke rol. JGZ-professionals kunnen ouders laten zien welke invloed hun eigen taalvaardigheid heeft op de taalontwikkeling van hun kind. Op deze manier kan nog eerder worden ingezet op taalstimulering bij het jonge kind.

Wanneer kwetsbare ouders zo vroeg mogelijk begeleiding en ondersteuning krijgen, heeft dit positieve gevolgen; niet alleen voor de taalontwikkeling van het kind, maar ook voor de gezondheid van ouder én kind. Er bestaat immers een duidelijke samenhang tussen laaggeletterdheid, gezondheidsvaardigheden en -problemen. Zo hebben laaggeletterden vaker last van bepaalde ziekten en aandoeningen, zoals astma, diabetes, kanker, hartinfarcten en psychische problemen. Laaggeletterdheid heeft bovendien invloed op de mate van maatschappelijke participatie. Laaggeletterden zijn vaker werkloos en leven vaker in armoede. *Bron: Stichting Lezen & Schrijven.*

Om deze redenen hebben het Nederlands Centrum voor Jeugdgezondheid (NCJ) en Stichting Lezen & Schrijven (L&S) de handen ineengeslagen in het project 'Op weg naar een geletterde generatie.' Met als doel in de toekomst de intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid een halt toe te roepen hebben drie JGZ-organisaties zich – elk op verschillende wijze – ingespannen om in kaart te brengen hoe in de praktijk:

- JGZ-professionals kunnen signaleren of er bij ouders sprake is van laaggeletterdheid
- JGZ-professionals ouders kunnen ondersteunen bij taalstimulering en hen doorverwijzen naar passend aanbod
- taalstimulering – van zowel kinderen als ouders – kan worden ingebed in het werkproces van de JGZ

Projectorganisatie

Gedurende de projectperiode, januari tot en met december 2019, hebben drie JGZ-organisaties een pilot uitgevoerd, te weten:

- GGD Gelderland Midden
- Volksgezondheid Utrecht
- GGD Zaanstreek-Waterland

De projectleiding was in handen van het NCJ en L&S. L&S heeft het project daarnaast financieel ondersteund in de vorm van een vliegwieltbijdrage. Om de voortgang, voorgenomen activiteiten, vragen en knelpunten met elkaar te bespreken kwamen de projectleiders van de pilotorganisaties, NCJ, L&S, Stichting Lezen en Pharos elk kwartaal

bij elkaar. Een stuurgroep bestaande uit de teamleider Thema's & Innovatie van L&S, de directeur van het NCJ en de betrokken projectleiders van beide organisaties is ook elk kwartaal samengekomen. Tijdens deze bijeenkomsten stonden steeds (het bewaken van) de voortgang van de pilots, de tussentijdse resultaten en de toekomstplannen centraal.

In dit eindrapport geven we een overzicht van de doelstellingen, aanpak, behaalde resultaten, geleerde lessen en mogelijkheden voor de toekomst van zowel de individuele pilots als het project in zijn geheel.

De pilots

Hieronder beschrijven we de doelstellingen, aanpak, behaalde resultaten en geleerde lessen uit de pilots in de drie verschillende regio's.

GGD Gelderland Midden

Doel

Op basis van de brede doelstelling om voor kinderen een gezonde en veilige ontwikkeling te creëren zijn in de regio Gelderland Midden gedurende de pilotperiode onderstaande drie doelen nagestreefd:

- Beter signaleren van (mogelijke) laaggeletterdheid bij ouders
- Laaggeletterde ouders doorverwijzen naar passend taalaanbod in de directe omgeving
- Verminderen en voorkomen van laaggeletterdheid

Aanpak

Voor deelname aan de pilot zijn consultatiebureauteams geselecteerd in een drietal gemeenten. Elk van onderstaande, deelnemende gemeenten had in een eerder stadium aangegeven zich actief te willen inzetten voor de aanpak van laaggeletterdheid.

- Gemeente Arnhem: 2 consultatiebureauteams (beiden gelegen in achterstandswijken)
- Gemeente Barneveld: 4 consultatiebureauteams
- Gemeente Overbetuwe: 4 consultatiebureauteams

Jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen van de deelnemende teams zijn tijdens bijeenkomsten uitgebreid geïnformeerd over laaggeletterdheid. Zij hebben hun kennis over laaggeletterdheid tevens vergroot middels e-learnings over de aanpak van laaggeletterdheid (L&S), over taalstimulering (Stichting Lezen) en door gespreksvaardigheden te oefenen met trainingsacteurs.

Om ouders te kunnen doorverwijzen naar passende ondersteuning in de directe omgeving is binnen de pilot contact gelegd met de taal(huis)coördinatoren in de deelnemende gemeenten en andere partijen die deel uitmaken van het taalnetwerk in de regio, onder andere ROC RijnIjssel, Bibliotheek Arnhem en de Formulierenbrigade.

Behaalde resultaten

- Binnen GGD Gelderland Midden is de organisatiebrede werkgroep Duidelijke Taal ingesteld ten behoeve van de aanpak van laaggeletterdheid. Afgvaardigden van verschillende afdelingen nemen deel aan deze werkgroep.
- Bij het managementteam (MT) van de organisatie is draagvlak voor de aanpak van laaggeletterdheid. Dit blijkt onder andere uit het akkoord dat is gegeven voor het instellen van de werkgroep Duidelijke Taal.
- Door de inspanningen die binnen deze pilot zijn geleverd, is een goede band opgebouwd met de taalnetwerken in de deelnemende gemeenten. Zo neemt GGD Gelderland Midden in Barneveld deel aan overleggen van het Taalhuis.

Verder is het verwijstraject naar taalhulpverlening voor de deelnemende consultatiebureauteams helder in kaart gebracht, zodat een warme overdracht naar passend taalaanbod gemakkelijk tot stand komt.

- Tijdens een trainingsbijeenkomst in februari 2019 hebben professionals uit de deelnemende consultatiebureauteams met elkaar contextgerichte vragen geformuleerd. Deze vragen kunnen tijdens contactmomenten met ouders worden ingezet om zo (mogelijke) laaggeletterdheid bij ouders te kunnen signaleren.
- Er is een checklist opgesteld waarmee de toegankelijkheid van consultatiebureaus kan worden getoetst. Tijdens een locatiebezoek aan consultatiebureau Zetten is aan de hand van deze checklist de toegankelijkheid van de locatie voor laaggeletterden onderzocht. Op basis van het bezoek worden in 2020 aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.
- In de gemeente Barneveld heeft GGD Gelderland Midden een intentieovereenkomst getekend. Samen met andere lokale partijen zullen zij actief een bijdrage (blijven) leveren aan de aanpak van laaggeletterdheid in de gemeente. In de lokale krant *De Barnevelder* verscheen een artikel over de pilot.

Geleerde lessen

- Uit de startenquête (april 2019) wordt duidelijk dat een deel van de professionals er de voorkeur aan geeft (vermoedens van) laaggeletterdheid pas in het Digitaal Dossier Jeugdgezondheidszorg (DD-JGZ) te noteren als zij dit met de ouder(s) hebben besproken. Een mogelijke oplossing hiervoor is het wijzigen van het huidige basisdataset item (laag- of niet geletterd) naar een meer neutrale formulering, zoals *'ouder heeft moeite met verwerken van schriftelijke informatie.'*
- Uit rapportages komt naar voren dat laaggeletterdheid als ouderkenmerk 'laag- of niet geletterd' het meest geregistreerd wordt tijdens het 2-weken huisbezoek.
- Rapportages laten eveneens zien dat het aantal keer dat 'laag- of niet geletterd' wordt geregistreerd lager is dan verwacht. Een mogelijke verklaring is dat (mogelijke) laaggeletterdheid wel wordt gesignaleerd, maar als vrije tekst in het DD-JGZ wordt opgenomen, waardoor het niet zichtbaar is in de rapportages. Ook kan het een rol spelen dat – zoals hierboven genoemd – laaggeletterdheid pas wordt geregistreerd als het met de ouders is besproken.
- Het aantal doorverwijzingen naar passend taalaanbod is lager dan het aantal registraties van (mogelijke) laaggeletterdheid bij ouders. Een mogelijke verklaring is dat ouders in sommige gevallen wel weet hebben van hun lage basisvaardigheden, maar nog geen concrete hulpvraag hebben.
- In de praktijk is gebleken dat de inzet van taalhuisbezoeken* zeer beperkt is. Dit is deels te wijten aan de personele wisselingen en organisatorische veranderingen die gedurende de pilotperiode hebben plaatsgevonden.
- Tijdens contactmomenten zijn er veel verschillende onderwerpen die aandacht vragen. Het risico bestaat dat laaggeletterdheid minder prioriteit krijgt en hierdoor naar de achtergrond verdwijnt. Het is daarom belangrijk om het thema laaggeletterdheid herhaaldelijk onder de aandacht te brengen en te borgen in zowel de interne organisatie als in landelijke programma's.

* Een taalhuisbezoek is een huisbezoek door een JGZ-professional als er sprake is van een twijfelachtige taalontwikkeling van het kind (zie ook de [JGZ richtlijn taalontwikkeling](#)). Dat is een geschikt moment om ook met ouders hun eigen taalontwikkeling te bespreken.

Borging

De aanpak van laaggeletterdheid, zoals deze gedurende de pilot is ontwikkeld, wordt door GGD Gelderland Midden op de volgende manieren geborgd:

- De e-learning Aanpak Laaggeletterdheid (L&S) wordt opgenomen in het inwerkprogramma voor leden van de consultatiebureauteams.
- De e-learning Taalstimulering door voorlezen (Stichting Lezen) wordt opgenomen in het inwerkprogramma voor leden van de consultatiebureauteams.
- Taaladvisering wordt opgenomen in de beschrijving van contactmomenten. Op basis van het basispakket JGZ en het Landelijk Professioneel Kader is aangegeven wanneer aandacht geschonken moet worden aan de verschillende aspecten in de ontwikkeling van het kind.
- Aandacht voor taal en mogelijke laaggeletterdheid is opgenomen in de werkinstructie over taalontwikkeling.

Met het oog op de toegankelijkheid van consultatiebureaus voor laaggeletterde ouders wordt ernaar gestreefd alle publieksinformatie binnen GGD Gelderland Midden te herschrijven op niveau B1. In een tweede enquête (december 2019) wordt de JGZ-professionals opnieuw gevraagd naar de manier waarop zij bij voorkeur (mogelijke) laaggeletterdheid registreren. De invoering van een online ouderportaal (MijnKindDossier) biedt eveneens nieuwe kansen om basisvaardigheden (waartoe ook digitale vaardigheden behoren) met ouders te bespreken. In hoeverre dit daadwerkelijk leidt tot het signaleren van laaggeletterdheid bij ouders wordt ook in deze enquête gevraagd. In 2020 gaan ook andere gemeenten in de regio Gelderland Midden aan de slag met de aanpak van laaggeletterdheid.

Naast deze interne maatregelen heeft GGD Gelderland Midden bij het NCJ een voorstel ingediend tot landelijke borging van de aanpak van laaggeletterdheid. Tot de voorgestelde initiatieven hoort het opnemen van laaggeletterdheid in de JGZ Richtlijnen en landelijke methodieken, zoals bijvoorbeeld SamenStarten.

Volksgezondheid Utrecht

Doel

Voor de taalontwikkeling van kinderen is het van groot belang dat ouders zo vroeg mogelijk deze ontwikkeling stimuleren door met hun kind te praten, zingen, spelen en lezen. Met deze wetenschap heeft Volksgezondheid Utrecht zich binnen deze pilot tot doel gesteld:

- JGZ-professionals gebruiksvriendelijke producten in handen te geven waarmee zij ouders kunnen helpen bij het stimuleren van de taalontwikkeling van hun kind,
- deze producten te implementeren in de JGZ-praktijk
- de effectiviteit van de inzet van deze producten te meten.

Aanpak

Samen met jeugdartsen, jeugdverpleegkundigen, pedagogen, studenten van hogescholen, ouders en ontwerpers van Studio Flessenpost is gewerkt aan een vorm om met ouders in gesprek te kunnen gaan over het belang van het stimuleren van taalontwikkeling bij kinderen. Dit heeft geresulteerd in een aantal producten, waarvan de praatkaarten¹, de poster en de boekjes (een verzameling van een aantal geselecteerde praatkaarten) in deze pilot centraal stonden. Daarnaast is ook een slab ontwikkeld en een liedjesboekje.

In twee wijken is met JGZ-professionals in verschillende sessies gesproken over de manieren waarop de praatkaarten tijdens reguliere consulten kunnen worden ingezet. De professionals hebben de praatkaarten in hun eigen praktijk getoetst; de werkbaarheid ervan is met hen geëvalueerd.

Gelijktijdig hebben verschillende partijen in de stad die met vergelijkbare vragen te maken hebben, zoals bijvoorbeeld buurtteams, Taal doet Meer en kraamzorg, ook met de praatkaarten gewerkt. De ervaringen zijn uitgewisseld tijdens bijeenkomsten.

Behaalde resultaten

- Op basis van de evaluatie met de professionals in de twee deelnemende wijken is een boekje samengesteld met een selectie van kaarten die het beste aansluiten op de adviezen die zij dagelijks aan ouders geven.
- Elke JGZ-professional in de deelnemende pilotwijk ontvangt een exemplaar van het boekje met praatkaarten dat zij tijdens consulten en huisbezoeken kunnen gebruiken.
- Gezinswerkers in Utrecht kunnen, op verzoek, ook een exemplaar van het boekje met praatkaarten ontvangen.
- De ontwikkelde materialen zijn enthousiast ontvangen. Verschillende partijen hebben aangegeven met de praatkaarten te willen werken (ROC Utrecht) of werken er inmiddels al mee (Taal doet Meer, Buurtteam).

---

¹ Praatkaarten zijn visuele kaarten die JGZ-professionals kunnen gebruiken ter ondersteuning in het gesprek met laaggeletterde ouders. De kaarten bieden praktische suggesties voor thuis op de thema's cognitieve, taal, en motorische ondersteuning en voeding.

- Geboortezorg heeft dankzij dit project een vergelijkbaar product kunnen ontwikkelen.
- In december 2019 verscheen in het vakblad *Vroeg* een artikel over de aanpak van deze pilot.

Geleerde lessen

- Bij de ontwikkeling en implementatie van de praatkaarten waren veel verschillende perspectieven betrokken (artsen, verpleegkundigen, pedagogen, beleidsadviseurs, ontwerpers). Dit is erg waardevol gebleken.
- Het is moeilijk, en daarom een grote uitdaging, om aandacht voor laaggeletterdheid bij professionals blijvend op de agenda te houden en in te bedden in de dagelijkse praktijk van JGZ-professionals. Dit komt voor een groot deel door de hoge werkdruk waarmee JGZ-professionals te maken hebben.
- De kracht van herhaling is essentieel. Het is daarom belangrijk dat het belang van taalstimulering middels een gesprek, ondersteund door de praatkaarten en de andere producten, in de eerste jaren meerdere keren bij ouders onder de aandacht wordt gebracht.
- De pilotperiode is te kort gebleken om naast implementatie ook de effectiviteit van de aanpak te kunnen meten.

Borging

De aanpak van laaggeletterdheid, zoals deze gedurende de pilot is ontwikkeld, wordt op de volgende manieren geborgd:

- Het belang van taalstimulering door ouders wordt blijvend onder de aandacht gebracht van professionals middels themabijeenkomsten, nieuwsbrieven en het inwerkprogramma voor nieuwe JGZ-professionals.
- Het netwerk van de stad Utrecht op het gebied van taalstimulering wordt onderhouden en zal ook in de toekomst bij elkaar komen om ervaringen uit te wisselen en activiteiten en ontwikkelingen rondom dit vraagstuk af te stemmen.

GGD Zaanstreek-Waterland

Doel

GGD Zaanstreek-Waterland heeft zich in deze pilot ingespannen om het aantal laaggeletterden in de regio niet te laten toenemen en – in tweede instantie – terug te dringen:

- de bewustwording en het herkennen van laaggeletterdheid binnen de jeugdgezondheidszorg en het doorverwijzen van laaggeletterden naar passend ondersteuningsaanbod
- het vroegsignaleren van taalarmoede in de omgeving van jonge kinderen en geven van voorlichting over het belang van taalstimulering en leesbevordering
- het verbeteren van de gezondheidsvaardigheden van de inwoners van Zaanstreek-Waterland
- het aanpassen van de communicatie richting ouders wanneer er sprake is van laaggeletterdheid en het stimuleren van ouders om aan de slag te gaan met het verbeteren van hun basisvaardigheden.

Om deze doelen te kunnen bereiken is er in de activiteiten binnen de pilot vooral naar gestreefd om ‘de aanpak van laaggeletterdheid’ in het DNA van de JGZ-professionals te krijgen.

Aanpak

Middels een startmeting bij aanvang van de pilot is in kaart gebracht op welke manier er al werd gewerkt aan de aanpak van laaggeletterdheid en welke behoeften professionals binnen de JGZ aangeven als het gaat om aandacht voor laaggeletterdheid.

Een projectteam – bestaande uit een adviseur gezondheidsbevordering, coördinator logopedie, stafverpleegkundige en pedagoog – is middels de SCRUM-methodiek aan het werk gegaan. In wekelijkse SCRUM-sessies hebben zij de input van de startmeting – waaraan een vertegenwoordiging van alle professionals uit alle teams binnen JGZ heeft bijgedragen – vertaald naar concrete plannen en initiatieven.

Resultaten

- Voor alle professionals binnen de JGZ is scholingsaanbod (gericht op de aanpak van laaggeletterdheid) ontwikkeld en/of beschikbaar gesteld. Dit scholingsaanbod is als volgt opgebouwd:
  - o E-learning ‘Taal voor het leven’ verplicht gesteld voor alle JGZ-professionals
  - o Workshop over laaggeletterdheid, verzorgd door (Pharos)
  - o Scholing ‘Taal is de sleutel tot geluk’
  - o Scholing ‘Triple P’ als methodische aanpak bij opvoedkundige onderwerpen
  - o Scholing met intervisie
  - o Scholing voor nieuwe medewerkers in de JGZ
- In samenwerking met taalambassadeurs van Stichting ABC is de animatie ‘[Leer lezen en schrijven voor een mooie toekomst](#)’ ontwikkeld. De animatie is beschikbaar

- op de GGD-website, wordt in elke JGZ-wachtruimte vertoond en kan, op verzoek, ook door anderen worden ingezet of aangeschaft met eigen logo .
- Er is, in samenwerking met de applicatiebeheerder, een werkinstructie gemaakt voor het registreren van het ouderkenmerk 'laag- of niet geletterd' in het Digitaal Dossier.
  - Er is een bureaulegger ontwikkeld die enerzijds tips en voorbeeldzinnen bevat voor professionals om laaggeletterdheid te herkennen en te bespreken en anderzijds bestaat uit afbeeldingen van een plezierige lessituatie en de locatie van het taalaanbod in eigen woonplaats.
  - Voor jeugdverpleegkundigen is een hand-out ontwikkeld met daarop uitleg en vragen die zij kunnen gebruiken om tijdens het 2-weken huisbezoek te kunnen signaleren of er bij de ouder(s) mogelijk sprake is van laaggeletterdheid. In de Week van de Alfabetisering is deze hand-out verspreid onder alle jeugdverpleegkundigen.
  - Het beeldboek 'Opgroeien en opvoeden in beeld' is geïntroduceerd bij alle JGZ-professionals en op iedere locatie zijn de bijbehorende sheets verspreid.
  - Met alle taalhuizen in de regio zijn afspraken gemaakt over hoe JGZ-professionals laaggeletterde ouders het beste kunnen doorverwijzen. Zij verwijzen door naar taalsprekuren of het NL-plein.
  - Er is een contract opgesteld om zeker te maken dat de manier waarop de doorverwijzing naar taalhuizen voldoet aan de eisen van de AVG.
  - De verwijsmogelijkheden in de verschillende gemeenten zijn voor JGZ-professionals in een document op een rij gezet.
  - Er is een duidelijke taakomschrijving opgesteld voor de functie van aandachtsfunctionaris laaggeletterdheid.
  - Tijdens de Week van de Alfabetisering is het thema in de organisatie, maar ook daarbuiten, breed onder de aandacht gebracht. Alle betrokken locaties ontvingen promotiemateriaal met de vraag dit op te hangen op plekken waar medewerkers vaak komen. Het belang van aandacht voor laaggeletterdheid is middels berichten op intranet en via e-mailberichten onderstreept. Onder medewerkers die de e-learning voltooiden werd een prijs verloot. In Zaanstad stonden vanuit het Taalakkoord, in samenwerking met L&S, grote billboards waarmee aandacht voor de aanpak van laaggeletterdheid werd gevraagd.

Geleerde lessen

- Het is belangrijk om bij het ontplooiën van de verschillende initiatieven binnen de pilot aan te sluiten bij het tempo dat de professionals aangeven.
- Het creëren van bewustwording van het thema bij professionals vergde meer tijd en inventiviteit dan aanvankelijk verwacht. Hierdoor is de focus gedurende de pilotperiode verschoven van het gebruik van het boek 'Opgroeien en opvoeden in beeld' – zoals gepresenteerd tijdens de kick-off – naar het vergroten en consolideren van bewustwording en kennis bij JGZ-professionals.
- De ervaring leert dat professionals niet gemakkelijk aangeven dat zij het lastig vinden om tijdens contactmomenten te vragen of iemand moeite heeft met het invullen van formulieren of vragenlijsten. Er is sprake van handelingsverlegenheid.

- Het grote aantal ontwikkelingen en aandachtsgebieden binnen de GGD in het algemeen en de jeugdgezondheidszorg in het bijzonder maakt dat er niet altijd tijd is voor activiteiten gericht op de aanpak van laaggeletterdheid. Zo was er geen tijd voor intervisie rond het thema en er is op dit moment ook geen ruimte voor het aanstellen van aandachtsfunctionarissen op de verschillende, deelnemende locaties.
- Om de vruchten te kunnen plukken van de bewustwording waarin gedurende de pilotperiode intensief in is geïnvesteerd is herhaling van informatie die is verstrekt en blijvend agenderen van dit thema van groot belang.
- Het tijdsbestek om het project goed uit te werken is te kort geweest. Het gehele project heeft meer uren gekost dan voorzien.

Borging

Voor het borgen van de aanpak van laaggeletterdheid, zoals deze in de pilot is ontwikkeld, heeft GGD Zaanstreek-Waterland een veelomvattend plan opgesteld.

Onderstaand een greep uit de voorgestelde maatregelen voor borging.

- Het opnemen van de e-learnings van L&S en Stichting Lezen in het inwerkprogramma van de verschillende JGZ-disciplines
- Het opnemen van het onderwerp Laaggeletterdheid in het inwerkprogramma voor nieuwe medewerkers binnen GGD Zaanstreek-Waterland
- Aanstellen van aandachtsfunctionarissen die het thema laaggeletterdheid binnen de verschillende teams actueel houden en deelnemen aan lokale taalketenoverleggen in de regio
- Jaarlijks aanbieden van scholing waarin het herkennen en bespreken van (mogelijke) laaggeletterdheid centraal staat
- Evalueren van de samenwerkingen en overeenkomsten met de taalhuizen in de regio

In hoeverre het plan van aanpak met betrekking tot borging van de activiteiten gerealiseerd kan worden, is grotendeels afhankelijk van de middelen die in 2020 beschikbaar zullen zijn voor de voortzetting van de pilot.

Landelijke activiteiten

Naast de pilot-organisaties hebben het NCJ en L&S zich beiden ingespannen om ook op landelijk niveau de aanpak van laaggeletterdheid vanuit de JGZ te bevorderen en breed onder de aandacht te brengen.

Samen hebben NCJ en L&S de pilots ondersteund met informatie en advies en met kwartaalbijeenkomsten waarin de pilots met elkaar terug- en vooruit keken. In de stuurgroep van de landelijke projectleiders met bestuurders/ leidinggevendenden vanuit NCJ en L&S werd elk kwartaal de voortgang van het project besproken en adviezen gegeven.

In de Week van de Alfabetisering heeft het NCJ aandacht gevraagd voor laaggeletterdheid met een aantal vragen in het JGZ Richtlijnspeel voor JGZ-professionals. Vragen over geletterdheid vormen nu structureel onderdeel van het JGZ Richtlijnspeel. Het onderwerp is ook onder de aandacht gebracht van de richtlijn ontwikkelaars en wordt meegenomen bij de volgende update van de richtlijn taalontwikkeling. Ook werd in deze week in een lunchbijeenkomst bij het NCJ door de landelijke projectleiders een presentatie verzorgd over de pilots.

Het thema laaggeletterdheid is als onderdeel toegevoegd aan de pijler gezondheid van de JGZ preventieagenda. Het onderwerp is op deze manier gekoppeld aan de strategische pijlers van de JGZ. Op de NCJ website is een [toolbox laaggeletterdheid](#) ingericht met informatie en ondersteuningsmaterialen voor organisaties die met laaggeletterdheid aan de slag willen gaan.

De e-learning Aanpak laaggeletterdheid van L&S wordt geschikt gemaakt voor accreditatie en plaatsing in de JGZ Academie. De e-learning zal in het voorjaar van 2020 beschikbaar zijn.

Eind 2018 is het NCJ partner geworden van de [Alliantie gezondheid en geletterdheid](#) en zet het zich daarmee in voor de bestrijding van laaggeletterdheid met concrete activiteiten.

De drie pilot-organisaties zijn door het NCJ voorgedragen voor nominaties van Taalhelden; deze nominaties leverden al veel extra aandacht op binnen de desbetreffende JGZ-organisaties maar ook in de regio. Twee van de drie genomineerden zijn taalheld (bruggebouwer) in hun provincie geworden en op 3 maart wordt duidelijk of een van hen landelijke taalheld wordt.

L&S heeft het project 'Op weg naar een geletterde generatie' breed onder de aandacht gebracht middels nieuwsbrieven en een projectpagina op de L&S-website. Intern zijn collega's doorlopend geïnformeerd over de ontwikkelingen binnen het project – en in het bijzonder binnen de pilots – om de talrijke kansen die de samenwerking met het NCJ en JGZ-organisaties biedt te benadrukken en nieuwe initiatieven op dit terrein te bevorderen.

De ervaring tot nu toe laat zien dat het NCJ en L&S met deze samenwerking een kansrijke weg zijn ingeslagen, die veel mogelijkheden biedt voor de toekomst.

Conclusie en aanbeveling

Met het project 'Op weg naar een geletterde generatie' zijn belangrijke stappen gezet op weg naar een samenleving waarin laaggeletterdheid niet langer van generatie op generatie zal worden doorgegeven. Zo is onder meer duidelijk geworden dat bewustwording van laaggeletterdheid bij alle betrokkenen van essentieel belang is en bovendien de nodige tijd en investering vraagt.

Met elk een eigen, praktijkgerichte aanpak hebben de pilots waardevolle informatie opgeleverd op elk van drie geformuleerde aandachtsgebieden:

- *Signaleren van laaggeletterdheid bij ouders door JGZ-professionals*

De ervaring uit de pilots laat zien dat het bespreekbaar maken van laaggeletterdheid óók voor professionals moeilijk is. De ontwikkelde contextgerichte vragen als ook de bevinding dat het 2-weken gesprek zich goed leent voor een gesprek over basisvaardigheden bieden stevige handvatten voor het signaleren van laaggeletterdheid in de toekomst. Uit de pilots volgt tevens dat het herhaaldelijk aanbieden van informatie en oprispen van kennis over laaggeletterdheid – door middel van training en intervisie – absoluut noodzakelijk zijn.

- *Ouders ondersteunen bij taalstimulering en waar nodig doorverwijzen naar passend aanbod*

Het realiseren van contact en samenwerking tussen de JGZ en de regionale/lokale taalnetwerken is een belangrijke ontwikkeling voor het bevorderen van taalstimulering voor en door ouders. Wanneer deze netwerken goed zijn verbonden is het voor JGZ-professionals – die niet in alle gevallen de tijd en ruimte hebben om de nodige taalstimulering te bieden – gemakkelijker om een warme overdracht te realiseren.

- *Inbedden van taalstimulering in het werkproces van de JGZ*

Gedurende het project heeft de inbedding van taalstimulering en aandacht voor laaggeletterdheid bij ouders in het werkproces van de JGZ gedeeltelijk vorm gekregen. De pilots zijn immers nog in volle gang. Uit het project is wel duidelijk geworden dat inbedding in landelijke ondersteuningsproducten, zoals richtlijnen, interventies en methodieken, een goede manier kunnen zijn om taalstimulering structureel een plek te geven in de JGZ-werkwijze.

Verder 'op weg naar een geletterde generatie'

Uit een enquête onder alle JGZ-organisaties komt duidelijk naar voren dat er veel animo is om – net als de pilot-organisaties – actief aan de slag te gaan met de aanpak van laaggeletterdheid, teneinde intergenerationele overdracht een halt toe te roepen.

De drie JGZ-organisaties die hebben deelgenomen aan het project zijn vastberaden hun activiteiten voort te zetten en verder te ontwikkelen. 'Op weg naar een geletterde generatie' levert daarmee niet alleen waardevolle inzichten voor de toekomst, maar ook een pioniersgroep van JGZ-professionals die hun kennis en ervaringen graag delen met vakgenoten die de handschoen willen oppakken.

Het bundelen van de kracht, kennis en kunde van NCJ en L&S is in dit project zeer vruchtbaar gebleken. Het project heeft de bouwstenen geleverd voor een brede aanpak van laaggeletterdheid vanuit de jeugdgezondheidszorg.

In de toekomst zetten NCJ en L&S – samen met JGZ-organisaties, taalnetwerken en andere betrokkenen – graag verdere stappen 'op weg naar een geletterde generatie.'